

Hanna Razumova

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Analytical Economics and Management
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*

Olena Oskoma

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Management and Finance
Ukrainian State University of Chemical Technology*

PROTECTION OF THE MONETARY AND CREDIT SYSTEM UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Summary

The development of the domestic economy throughout the entire period of Ukraine's independence is accompanied by internal crises and the influence of negative external factors, which requires authorities to flexibly adapt to structural imbalances in economic relations. This is especially relevant now, in the conditions of the war in Ukraine. All authorities must promptly respond to the large number of challenges that arise every day. Today, the issue of conducting an effective monetary policy is extremely relevant for Ukraine. After all, it is the effectiveness of the monetary policy that has an exclusively direct influence on the financial state of the state and on the development of the economy as a whole. It was determined that the rapid growth of consumer inflation to the level of 26.6% in 2022 is mostly related to the consequences of military operations on the territory of Ukraine: the disruption of supply chains, the destruction of factories and the related reduction in the supply of goods and services and the increase in the costs of economic entities, as well as transferring to prices the adjustment of the official exchange rate of the hryvnia to the US dollar. It was noted that in the future for Ukraine, a promising opportunity for the stable development of the national economy could be the creation of a free trade zone with the EU and related changes in many directions (legislative support, compliance with standards and requirements for products, development of appropriate monetary policy mechanisms etc).

Вступ

У сучасних реаліях України надзвичайно актуальним є питання проведення ефективної грошово-кредитної політики Національним банком України. Адже саме ефективність грошово-кредитної політики носить виключно прямий вплив на фінансовий стан держави та на розвиток економіки в цілому. Грошово-кредитний інструментарій є

одним з основних важелів, завдяки якому держава має змогу впливати на економічні процеси.

Варто відмітити, що розвиток вітчизняної економіки впродовж усього періоду незалежності України супроводжується внутрішніми кризами та впливом негативних зовнішніх шоків, що вимагає від Національного банку України та Кабінету Міністрів України гнучкої адаптації грошово-кредитної та фіскальної політики до структурних дисбалансів економічних відносин. Особливо це актуально зараз, в умовах війни в Україні, НБУ має оперативно реагувати на велику кількість викликів, котрі виникають щодня, адже згідно законодавства України основною функцією Національного банку України є забезпечення стабільності грошової одиниці України, враховуючи пріоритетність питань щодо досягнення та підтримання цінової стабільності в державі.

Сучасний стан розвитку економіки та країни в цілому висуває нові вимоги до управління грошово-кредитної політикою держави. Основні виклики економіки поточного періоду, на ряду з масштабними втратами об'єктів критичної інфраструктури такі: високі темпи зростання інфляції, знецінення національної валюти, ріст бюджетного дефіциту, скорочення золотовалютного резерву, зменшення обсягу ВВП тощо. Для подолання цих викликів важливим завданням НБУ, як основного органу грошово-кредитного регулювання економіки, є пошук основних напрямків вдосконалення та дієвих інструментів монетарного регулювання та формування ефективної грошово-кредитної політики, котра, в свою чергу, призведе до економічного зростання в Україні.

Теоретичні та методичні аспекти питання формування й реалізації грошово-кредитної політики знайшли своє відображення в працях таких науковців: Б. Бричка, Н. Гребеник, А. Гриценко, Т. Кларк, Г. Манків, В. Міщенко, В. Стельмах, Н. Татарин, Н. Шульга та інших.

Проте, не зважаючи на численні дослідження та їх безумовне високе значення й вагомість, існує об'єктивна потреба подальших досліджень у цьому напрямку, адже економічні процеси під впливом різноманітних чинників постійно змінюються та трансформуються.

Отже, головними завданнями цього дослідження є аналіз ефективності грошово-кредитної політики Національного банку України на сучасному етапі розвитку та визначення подальших заходів щодо підтримки та підвищення ефективності грошово-кредитної системи України.

Розділ 1. Ефективність грошово-кредитної політики Національного банку України

Законодавчо визначено, що грошово-кредитна політика – це «комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення

цінової стабільності шляхом використання інструментів грошово-кредитної політики» [4].

Головним суб'єктом грошово-кредитної політики є Національний банк України, який відповідно до Конституції України та Закону «Про Національний банк України» її формує та здійснює.

Для реалізації грошово-кредитної політики НБУ використовує різноманітні методи та інструменти. В таблиці 1 згруповано об'єкти, методи та інструменти грошово-кредитної політики НБУ.

Вибір об'єктів грошово-кредитного регулювання з боку НБУ здійснюється в залежності від економічної ситуації, що складається з року в рік в країні. Для більш ефективної діяльності НБУ обирає оптимально комплекс з декількох інструментів, котрі підсилюють ефект один від одного.

Таблиця 1

Грошово-кредитна політика НБУ

Мета	Стабільність грошової одиниці України та рівня цін, економічне зростання, повна зайнятість, стійкість платіжного балансу тощо
Об'єкти регулювання	Грошові агрегати Рівень інфляції Процентна ставка Валютний курс
Методи	Регулювання грошової бази Регулювання валютного курсу Регулювання облікової ставки
Інструменти	Операції на відкритому ринку Операції на валютному ринку Рефінансування банків Таргетування інфляції Встановлення норм обов'язкових резервів

Оскільки дослідження тенденцій грошово-кредитної політики є важливим етапом, оскільки саме від її ефективності залежить фінансова стабільність країни. Тому, на першому етапі виявлення тенденцій грошово-кредитної політики проведемо аналіз грошових агрегатів, так як основою стабільного економічного розвитку держави є підтримка оптимального обсягу грошової маси [5].

Величина грошової бази зростає, що підтверджує висхідний характер графіку, це саме стосується і грошової маси і готівки, тому що зумовлено необхідністю забезпечення товарного виробництва в країні, обсяг якого збільшується.

Основним критерієм, що дозволяє оцінити успішність здійснюваної грошово-кредитної політики є її здатність підтримувати у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) стабільно низькі темпи інфляції, які, в свою чергу, вимірюються індексом споживчих цін (рис. 2).

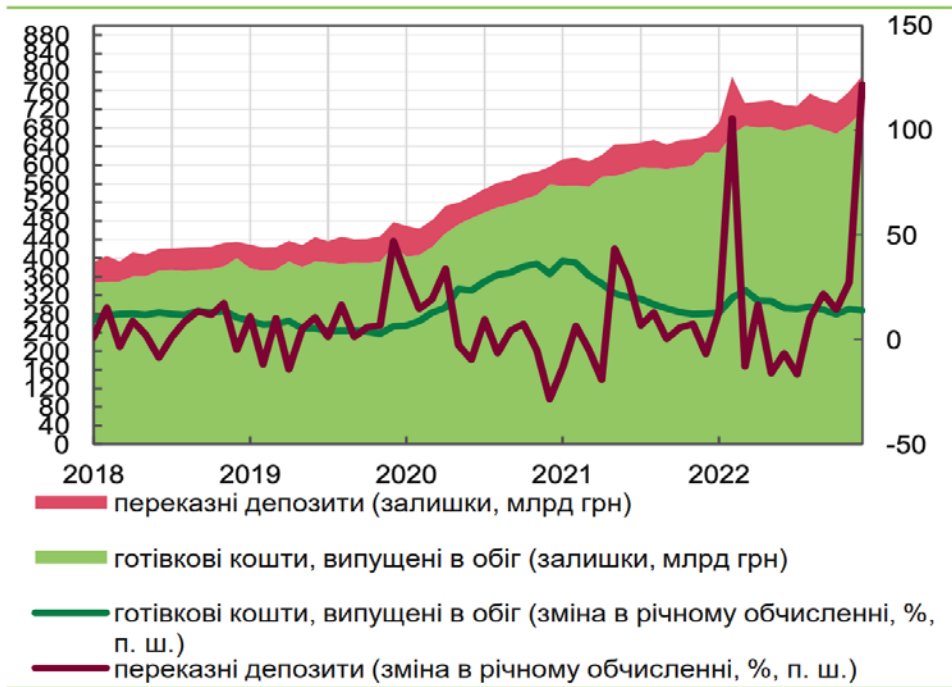

Рис. 1. Динаміка показників грошової бази та її складових за період 2018–2022 років

Джерело: [5]

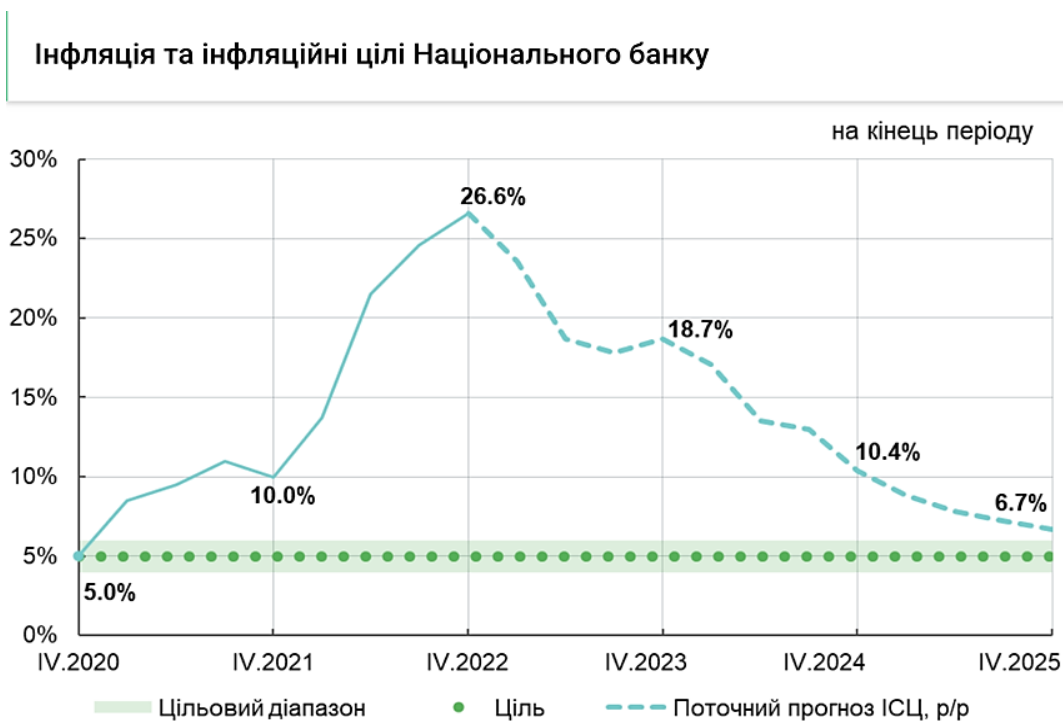

Рис. 2. Динаміка рівня інфляції за період з 2020 і прогноз до 2025 року

Джерело: [3]

На рис. 3 проілюстровано чинники, що сприяли відхиленню інфляції від цільового її значення [3].

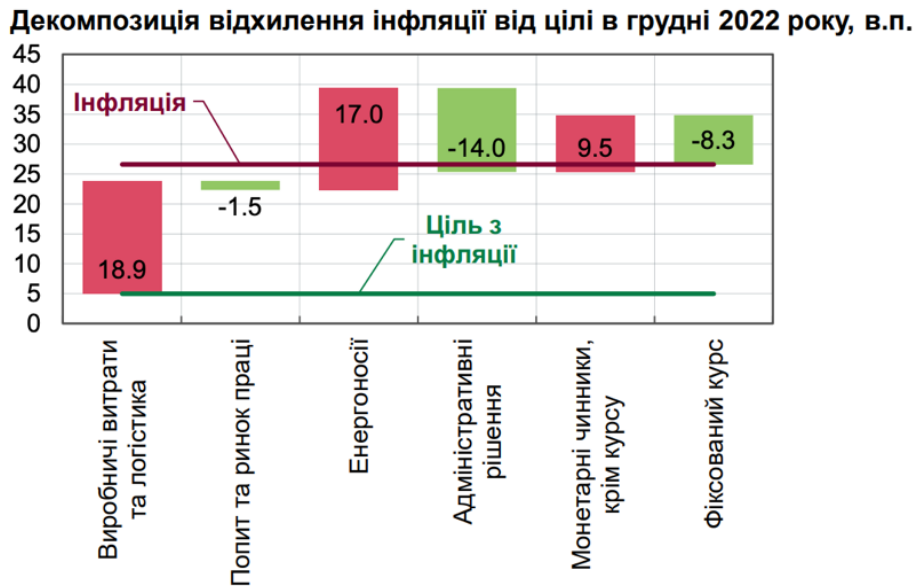

Рис. 3. Чинники відхилення інфляції від цілі

Джерело: [3]

Інфляція зростала передусім через чинники пропозиції, пов'язані з російським вторгненням, які лише незначно компенсувалися зниженням споживчого попиту. Вплив високих світових цін на енергоносії значною мірою стримував дія мораторію на підвищення тарифів на ЖКП для населення. Фіксація обмінного курсу гривні відіграла основну роль у збереженні контрольованості інфляційних процесів. Трансмисія облікової ставки в інфляцію залишалася ослабленою через запроваджені з початком вторгнення обмеження на рух капіталу та профіцит ліквідності в банківській системі. Утім, якби ставка лишалася незмінною на рівні 10%, інфляція була б вищою.

До війни НБУ дотримувався здійснення монетарної політики в форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом, який ґрунтується на таких інструментах, як: облікова ставка, обмінний курс, обов'язкові банківські резерви, операції РЕПО, купівля-продаж державних цінних паперів, операції своп [1].

Проте варто зазначити, що введення воєнного стану потребувало корегування цілей і завдань грошово-кредитної політики. Таким чином, скориговані цілі грошово-кредитної політики на 2022–2023 роки виглядають дещо інакше.

Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану (схвалені Радою НБУ від 15 квітня 2022 року) [2], які діятимуть

тимчасово в період дії правового режиму воєнного стану, визначають, що основними цілями монетарної політики на період воєнного стану є такі:

- забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни;
- максимальне забезпечення потреб оборони України;
- безперервне функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури.

Висока невизначеність, спричинена активними воєнними діями, також ускладнює прогнозування економічних процесів з прийнятною імовірністю. Тож Національний банк України може тимчасово утриматися від публікації власних макроекономічних прогнозів.

Протягом дії воєнного стану Національний банк України продовжує реалізацію комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості держави й регулювання фінансового сектору.

Упроваджено додаткові заходи, спрямовані на стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників. Триває імплементація заходів, метою яких є посилення монетарної трансмісії та стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників.

Так, із 11 березня 2023 року нормативи формування банками обов'язкових резервів за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках фізичних осіб додатково підвищуються на 10 відсоткових пункти. Проте на цю частину обов'язкових резервів не поширюватиметься механізм покриття бенчмарк-облігацій внутрішньої державної позики. Після набрання чинності відповідним рішенням обов'язкові резерви банків становитимуть:

- у національній валюті: за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках юридичних осіб – 10%; за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках фізичних осіб – 20% (до 11 березня 2023 року – 10%); за строковими коштами та вкладками (депозитами) юридичних (крім інших банків) і фізичних осіб – 0%; за коштами вкладів (депозитів) і коштами на поточних рахунках інших банків-нерезидентів і кредитами, отриманими від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів, – 10%;

- в іноземній валюті: за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках юридичних осіб – 20%; за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках фізичних осіб – 30% (до 11 березня 2023 р. – 20%); за строковими коштами та вкладками (депозитами) юридичних (крім інших банків) і фізичних осіб – 10%; за коштами вкладів (депозитів) і коштами на поточних рахунках інших банків-нерезидентів і кредитами, отриманими від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів, – 20% [3].

Приріст банківських резервів за розглянутий період має позитивну тенденцію до зростання на 77 255 млн. грн, що свідчить про нарощування обсягів обов'язкового резервування і виконання вимог НБУ щодо зростаючої ставки норми обов'язкового резервування. За даними таблиці 2 найбільша частка резервів припадає на резерви в іноземній валюті, на другому місці – золото.

Таблиця 2

Структура резервних активів, млн дол США

Період	Офіційні резервні активи					
	усього	у тому числі				
		резерви в іноземній валюті	резервна позиція в МВФ	СПЗ	золото	інші резервні активи
1	2	3	4	5	6	7
2020	29 133	27 544	0,350	5	1 584	–
2021	30 941	29 364	0,340	19	1 558	–
2022						
січень	29 087	27 462	0,330	79	1 545	–
лютий	27 553	25 893	0,340	18	1 641	–
березень	28 107	25 039	0,340	1 403	1 665	–
квітень	26 945	24 031	0,330	1 282	1 632	–
Травень	25 102	22 279	0,330	1 219	1 605	–
червень	22 802	19 411	0,320	1 811	1 581	–
липень	22 387	19 073	0,320	1 805	1 508	–
серпень	25 439	22 032	0,310	1 906	1 500	–
вересень	23 932	21 242	0,310	1 260	1 430	–
жовтень	25 246	21 976	0,310	1 840	1 430	–
листопад	27 955	25 171	0,320	1 264	1 520	–
грудень	28 494	25 236	0,320	1 693	1 565	–
2023						
січень	29 928	27 353	0,330	907	1 669	–

Джерело: [4]

На основі даних Національного банку України та Державної служби статистики України в таблиці 3 представлено динаміку кредитів та депозитів, наданих фінансовими корпораціями протягом 2022–2023 років [4; 6].

Як бачимо, динаміка показників за кредитами має негативну тенденцію, а ось динаміка по депозитам навпаки, тобто нефінансові корпорації змогли залучити додаткові кошти на депозитні рахунки або втримати попередні депозити за допомогою привабливих умов відсоткових ставок. У таблиці 4 представлено динаміку відсоткових ставок.

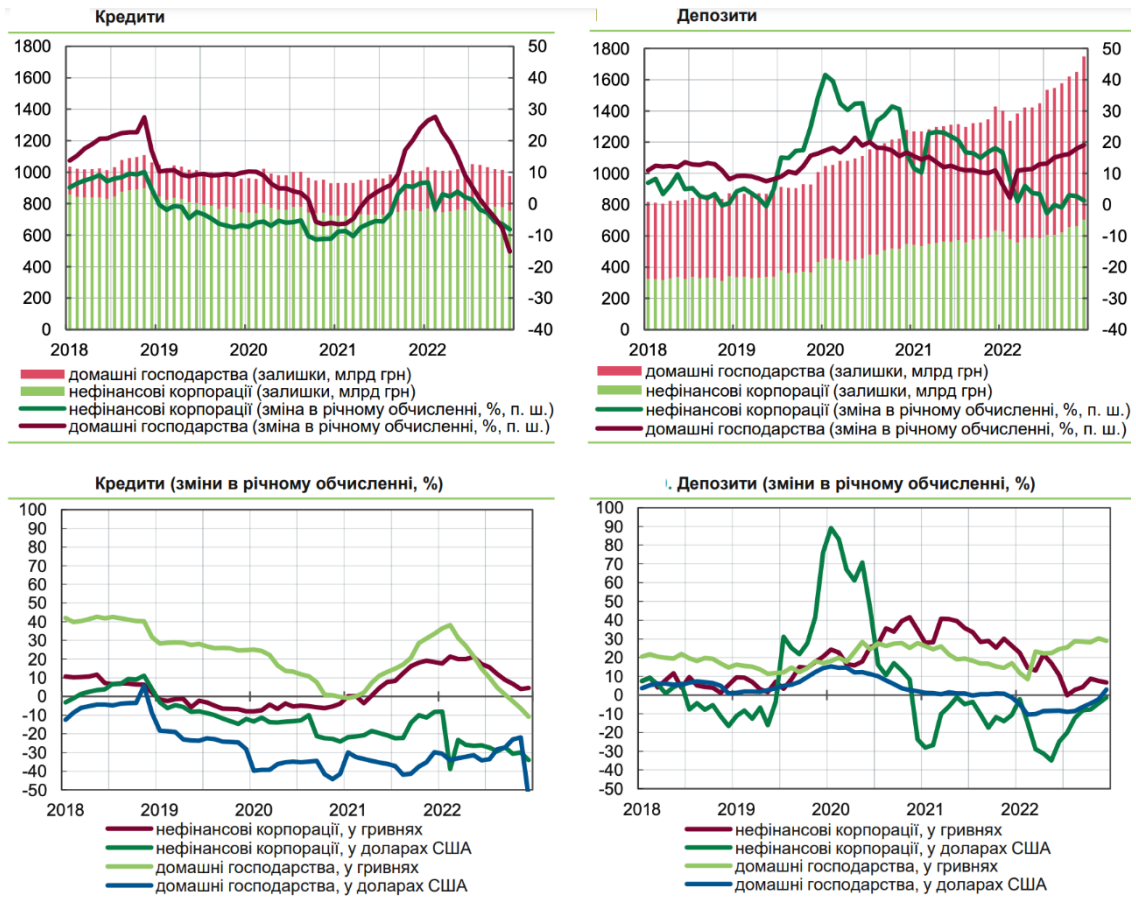

Рис. 4. Динаміка обсягів кредитів та депозитів залучених депозитними корпораціями в Україні

Джерело: [5]

На рис. 5 представлено динаміку процентних ставок за новими кредитами і депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств, у гривні та доларах США.

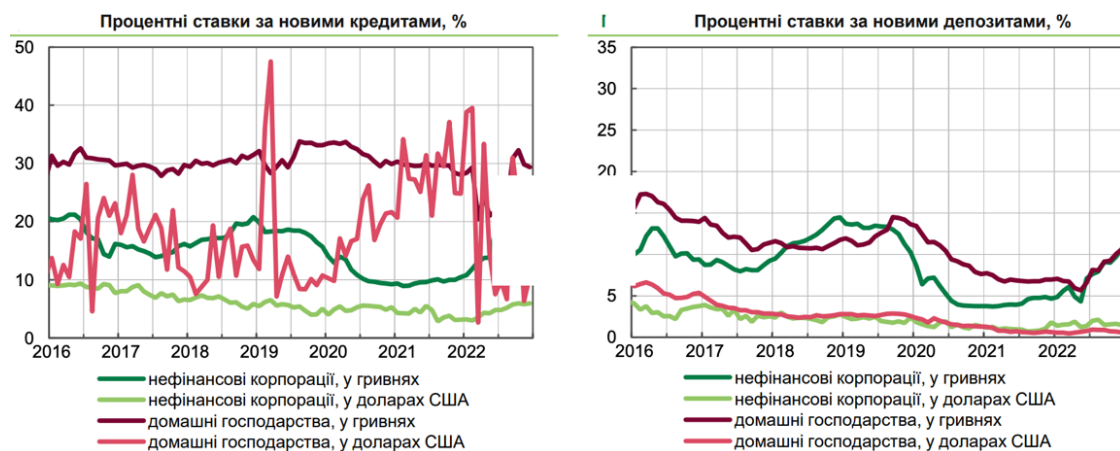

Рис. 5. Динаміка процентних ставок за кредитами і депозитами, %

Джерело: [5]

Таблиця 3

**Динаміка зміни складу депозитів та кредитів,
залучених депозитними корпораціями в Україні
за період 2022–2023 років, млн грн**

Показники	2022	січень 2023	За оперативними даними		
			лютий 2023	зміна у % до попереднього періоду	
				року	місяця
Кредити, надані резидентам¹, з них:	1 007 648	1 000 767	987 360	-2,0	-1,3
корпоративний сектор ²	772 943	766 164	756 738	-2,1	-1,2
у національній валюті	520 242	514 884	513 613	-1,3	-0,2
в іноземній валюті	252 701	251 280	243 125	-3,8	-3,2
у доларовому еквіваленті	6 910	6 871	6 648	-3,8	-3,2
домашні господарства (крім фізичних осіб – підприємців)	209 895	210 359	207 143	-1,3	-1,5
у національній валюті	196 855	197 297	194 266	-1,3	-1,5
в іноземній валюті	13 040	13 062	12 877	-1,2	-1,4
у доларовому еквіваленті	357	357	352	-1,2	-1,4
Депозити, залучені на рахунки резидентів¹, з них:	1 893 851	1 914 857	1 952 430	3,1	2,0
корпоративний сектор	907 595	930 803	957 344	5,5	2,9
у національній валюті	611 351	613 977	639 875	4,7	4,2
у т. ч. без неплатоспроможних банків	611 351	613 977	639 872	4,7	4,2
в іноземній валюті	296 244	316 827	317 468	7,2	0,2
у доларовому еквіваленті	8 101	8 664	8 681	7,2	0,2
у т. ч. без неплатоспроможних банків	8 101	8 664	8 681	7,2	0,2
домашні господарства (крім фізичних осіб – підприємців)	926 488	922 879	937 145	1,2	1,5
у національній валюті	592 733	580 372	588 551	-0,7	1,4
у т. ч. без неплатоспроможних банків	592 733	580 372	587 184	-0,9	1,2
в іноземній валюті	333 756	342 506	348 594	4,4	1,8
у доларовому еквіваленті	9 127	9 366	9 533	4,4	1,8
у т. ч. без неплатоспроможних банків	9 127	9 366	9 529	4,4	1,7
Довідково: курс гривні до долара (грн/дол. США)	36,5686	36,5686	36,5686		

Джерело: [4; 6]

Таблиця 4

**Динаміка відсоткових ставок за депозитами і кредитами
фінансових корпорацій за 2020–2023 роки, %**

Показник	Роки					
	2020	2021	2022	2023 (січень)	2020- 2023	2022- 2023
Процентні ставки за новими кредитами, надані резидентам¹ (без урахування овердрафту), з них:	11,2	12,0	19,0	19,8	8,6	0,8
корпоративний сектор ²	8,1	8,5	16,4	17,0	8,8	0,5
у національній валюті	8,5	10,0	20,1	19,5	10,9	-0,6
в іноземній валюті	5,2	3,3	5,2	5,9	0,7	0,7
домашні господарства (крім фізичних осіб – підприємців)	33,7	31,9	35,0	35,7	2,0	0,6
у національній валюті	33,7	32,0	35,1	35,7	2,0	0,6
в іноземній валюті	5,3	5,3	6,4	7,2	2,0	0,8
Процентні ставки за новими депозитами резидентів¹, з них:	4,0	4,7	9,8	9,8	5,8	0,0
корпоративний сектор ²	3,7	4,6	10,4	10,5	6,9	0,1
у національній валюті	3,8	4,7	10,7	10,8	7,0	0,1
в іноземній валюті	1,1	1,4	1,4	0,9	-0,2	-0,5
домашні господарства (крім фізичних осіб – підприємців)	5,4	5,3	6,8	6,2	0,8	-0,5
у національній валюті	8,0	7,2	10,6	10,6	2,7	0,0
в іноземній валюті	1,2	0,6	0,6	0,6	-0,6	0,0
Процентні ставки за кредитами на міжбанківському ринку України в національній валюті	5,7	8,0	21,6	21,5	15,8	-0,1
у т.ч. овернайт	5,4	8,0	21,6	21,5	16,1	-0,1
Довідково: Облікова ставка Національного банку України (на кінець періоду)	6,0	9,0	25,0	25,0	19,0	–

Джерело: [4; 6]

Національний банк України здійснює операції з рефінансування банків шляхом надання банкам кредитів овернайт і кредитів рефінансування. За даними Національного банку України [7] станом на 30 вересня 2022 року валова балансова вартість кредитів, наданих банкам для стабілізації роботи банків, становила 37 934 млн грн, резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами, наданими банкам для стабілізації роботи банків, – 33 912 млн грн; валова балансова вартість кредитів, наданих банкам шляхом проведення тендерів Національним банком, становила

65 795 млн грн, резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів Національним банком, – 1 370 млн грн; валова балансова вартість інших кредитів становила 10 млн грн, резерв під очікувані кредитні збитки – 10 млн грн; валова балансова вартість кредитів, наданих у межах кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку, та інших кредитів становила 38 млн грн, резерв під очікувані кредитні збитки – 38 млн грн.

Розглянемо в таблиці 5 зміну процентних ставок рефінансування.

Таблиця 5

Процентні ставки рефінансування, %

Період	Облікова ставка НБУ	Середньо-зважена ставка за всіма інструментами	Кредити, надані шляхом проведення тендера	Кредити овернайт	Операції репо
2020	6,0	7,9	6,9	10,8	–
2021	9,0	7,7	7,5	8,4	–
2022	25,0	19,8	22,2	16,0	–
2023					
січень	25,0	–	–	–	–

Джерело: [5]

Аналізуючи дані, які наведені в таблиці 4, можна зазначити пряму залежність між обліковою ставкою та інструментами рефінансування комерційних банків. Саме облікова ставка визначає відсоткову ставку на всі інструменти рефінансування комерційних банків Національним банком України. Проте облікова ставка є орієнтиром не тільки для процентної політики рефінансування комерційних банків. Вона також визначає відносини між комерційними банками та його клієнтами. Це проявляється у встановленні комерційними банками ціни за кредитами та депозитами. Залежність відсоткової ставки за кредитами та депозитами і облікової ставки продемонстровано у таблиці 2. Дані доводять, що існує також пряма залежність, тобто зміна процентної політики комерційних банків відповідає змінам облікової ставки, яку встановлює Національний банк України.

Розділ 2. Заходи щодо підтримки та підвищення ефективності грошово-кредитної системи України

Всі країни мають свої характерні риси у сфері формування структури та функціонування грошово-кредитної системи, що відображає специфіку цієї країни з різних аспектів (політичний, історичний, географічний, демографічний, економічний тощо).

Проте, є і спільні риси. Більшість країн має таку структуру кредитної системи, яка складається з банківської системи (центрального банку країни та комерційні банки) та системи небанківських кредитних установ (спеціалізовані кредитно-фінансові інститути).

Представлена організаційна структура дозволяє здійснювати ефективне управління та регулювання розвитку й діяльності елементів системи, координувати відносини між ними. Така побудова кредитної системи сприяє формуванню можливості для всіх елементів надавати високоякісні послуги, тобто задовольняти потреби суб'єктів ринкових відносин. Крім того, це дозволяє розподіляти операційні та адміністративно-регулювальні функції між кредитними інститутами та центральним банком.

Україна має свою сформовану кредитну систему, що представлена Національним банком України та численними кредитними установами. У свою чергу кредитні установи представлені комерційними банками та сукупністю небанківських кредитних установ (інвестиційні та страхові компанії, фінансові компанії, ломбарди, кредитні спілки тощо).

Таким чином, грошово-кредитна система України – це багаторівневий механізм накопичення та перерозподілу фінансів, який потребує постійного вдосконалення. До основних сучасних проблем можна віднести такі [8]:

1. Військові дії на території України.
2. Високий рівень доларизації економіки.
3. Вексельний обіг представлений у недостатньому обсязі.
4. Високий рівень корупції.

5. Низький рівень монетизації економіки. На початок 2021 року цей показник складав 44% ВВП, а на кінець листопада – 38% ВВП. Проте, рівень монетизації економіки в розвинених країнах становить: країни східної Європи – не менше 30%, Чехія – 79,4%, США – 80%, Китай – 195,3%, Японія – 253,2%. До різкого та невиправданого зростання цін й інфляції призвела емісія грошей та відповідне перевищення сумою грошей вартості товарів і послуг в обігу.

Таким чином, країна зазнає як зовнішній ударів, так і внутрішнього тиску через високий рівень інфляції та знецінення національної грошової одиниці.

На основі висвітлених проблем, пропонуються різні рекомендації для їх вирішення та покращення стану грошово-кредитної системи країни в цілому. Зокрема, до них можна віднести такі [8]:

1. Військовий стан значною мірою заважає підвищенню ефективності та взагалі стабілізації грошово-кредитної системи України, адже деякі інструменти й напрями не можуть бути реалізовані у повному обсязі. Проте, дії НБУ повинні і далі бути спрямованими на використання всіх

наявних і дієвих засобів та інструментів для якнайшвидшої стабілізації економіки.

2. Впровадження заходів, спрямованих на зниження рівня доларизації економіки (дедоларизація). До них можна віднести такі: заборона встановлення цін в іноземній валюті на внутрішньому ринку України. Іншими словами, валюта ціни і валюта платежу, а також здійснення розрахунків між економічними суб'єктами мають відбуватись у національній валюті; заборона валютного кредитування, що дозволить знизити попит на іноземну валюту та девальваційне навантаження на національну валюту; розробка заходів, спрямованих на формування довіри до національної грошової одиниці та її стабілізація, а також скорочення залежності від іноземних кредиторів та зменшення державних запозичень.

3. Розвиток грошово-кредитної системи через збільшення вексельного обігу, зокрема, й банківських операцій з векселями, а також поширення обігу різних видів цінних паперів.

4. Підвищення ефективності діяльності таких вітчизняних антикорупційних інституцій, як: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Вищий антикорупційний суд (ВАКС), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та ін.

5. Впровадження заходів, спрямованих на економічне зростання України, й, відповідне, підвищення рівня монетизації. До таких заходів слід віднести розвиток національної економіки, підвищення обсягу виробництва товарів та послуг тощо.

На сьогодні серед основних інструментів підтримки грошово-кредитної системи є: облікова ставка (це основний інструмент, що використовується для підтримки ефективності та стабільності функціонування грошово-кредитної системи), коридор процентних ставок за інструментами постійного доступу (за кредитами овернайт або придбання депозитних сертифікатів овернайт, отримання яких від НБУ є можливим для банків), інтервенції на валютному ринку (це додатковий інструмент, що використовується для накопичення міжнародних резервів, врегулювання надмірних коливань обмінного курсу, підтримки трансмісії облікової ставки), тендери з підтримки ліквідності, а також інші додаткові інструменти (обов'язкові резерви, операції РЕПО, купівля та продаж державних цінних паперів, операції своп тощо) [8].

Заходи зарубіжних країн у сфері регулювання економічної стабільності використовують інструменти такі як: ключова ставка і норми обов'язкових резервів, а також їх економіка регулюється за допомогою інструменту інфляційного таргетування. Наприклад, центральний банк Польщі, Молдови, Єгипту, Індії та Гани для посилення ефекту від

підвищення ключової ставки збільшили нормативи обов'язкових резервів.

Після багаторічного застосування цього інструменту здебільшого для макропруденційних цілей, зокрема зменшення доларизації економіки, у 2022 році центральні банки чітко вказали, що використовують його саме для посилення монетарних умов (наприклад, Польща, Молдова).

Перевагами обов'язкових резервів, які пояснюють широке застосування цього інструменту, є легкість імплементації та отримання швидких результатів. Також він дає змогу з досить високою точністю передбачити, який обсяг ліквідності буде абсорбований [3].

Отже, можна підсумувати і сказати що грошово-кредитна політика України в умовах довоєнних і воєнних слідує таким самим принципам, як і грошово-кредитна політика інших країн світу.

Що стосується організації забезпечення фінансової безпеки банків, то до вад цієї системи слід віднести такі: відсутність механізму забезпечення фінансових інтересів банків, їх клієнтів (контрагентів), регіонів, держави, суспільства й повноцінної оцінки ризиків, легітимності і повноважень з регулювання ризиків, що зароджуються в інших секторах економіки, які можуть спричинити нарощування кризових явищ і шоків у банківському секторі; високий «моральний ризик» найбільших банків, який уможливорює ризики «усуспільнення збитків», що в свою чергу підриває довіру вкладників банків; недостатній доступ банківського сектору до всіх існуючих фінансових потоків. Особливо це ускладнюється в умовах воєнного стану.

Головна загроза в умовах воєнного стану полягає у ліквідності банківської системи. НБУ зацікавлений у якісній та достовірній оцінці реального рівня капіталу банків та ризиків його несприятливої зміни в майбутньому. Тож у 2023 році НБУ планує проведення оцінки якості активів. Також НБУ у 2022 році оцінив спроможність банків поглинути кредитні збитки у розмірі 25% працюючого до вторгнення портфеля. В основу цієї оцінки покладено припущення про збереження процентних доходів за працюючим портфелем, зниження комісійних доходів та певне зростання адміністративних витрат. Звіт про фінансову стабільність, схвалений та опублікований НБУ, робить припущення про те, що більшість банків України зможуть самостійно відновити капітал завдяки майбутнім прибуткам. За результатами оцінки стійкості банків у 2023 році НБУ планує здійснити коригування режиму регуляторного пом'якшення та впровадження вимог до банків відповідно до європейського законодавства. Крім того, документ визначає етапи пруденційного регулювання банківського сектору (рис. 6) [9].

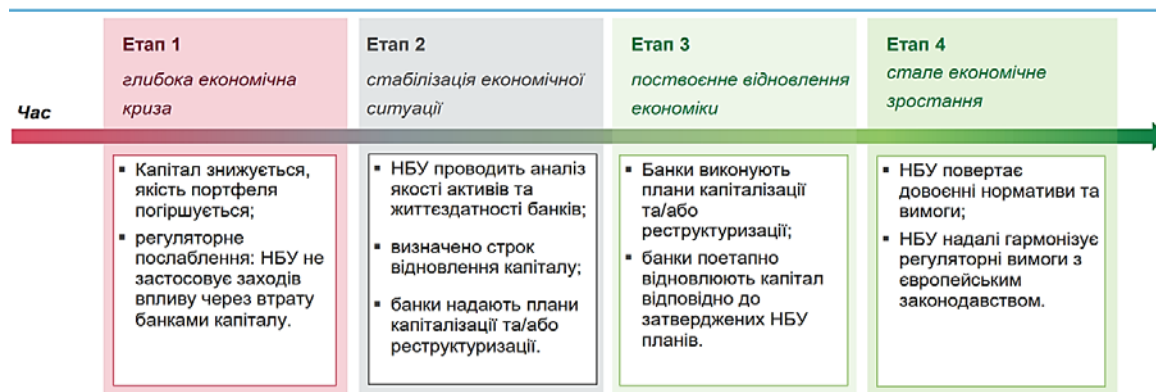

Рис. 6. Етапи пруденційного регулювання банківського сектору

Джерело: [9]

Висновки

Протягом дії воєнного стану Національний банк України продовжує реалізацію комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості держави й регулювання фінансового сектору.

Проведений аналіз політики НБУ продемонстрував, що обсяги кредитування зменшились за рахунок зростання процентних ставок на кредити, що відбулося під прямим впливом НБУ, котрий встановив обмеження на період дії воєнного стану. Ситуація з депозитами навпроти інакша, їх кількість зросла в міру зростання процентних ставок, що робить привабливим процес вкладання коштів клієнтами. НБУ здійснює операції з рефінансування банків шляхом надання банкам кредитів овернайт і кредитів рефінансування. Ставки за даними видами рефінансування також мають динаміку до зростання, як і облікова ставка. Приріст банківських резервів за розглянутий період має позитивну тенденцію до зростання на 77 255 млн грн, що свідчить про нарощування обсягів обов'язкового резервування і виконання вимог НБУ, щодо зростаючої ставки норми обов'язкового резервування. За структурою ці резерви мають найбільшу частку – резерви в іноземній валюті, на другому місці – золото.

В теперішній час НБУ задля зменшення негативних ефектів на економічну стабільність фінансує лише критичні видатки уряду в обмежених обсягах та зберігає повну прозорість у висвітленні таких операцій. Це дасть змогу запобігти:

- 1) посиленню фіскального домінування та високій інфляції;
- 2) послабленню довіри до НБУ та розбалансуванню очікувань;
- 3) ускладненню процесу євроінтеграції України та співпраці з міжнародними фінансовими донорами.

Варто відмітити, що грошово-кредитна політика України має той самий курс, що і в інших країнах, а саме регулювання фінансової стійкості за допомогою ключової облікової ставки та норми обов'язкових резервів.

Основними шляхами підвищення ефективності грошово-кредитної політики України, проте вже у повоєнний період, повинні стати: оптимізація облікової ставки НБУ задля забезпечення цінової стабільності; здійснення ефективної політики інвестиційного таргетування та управління державним боргом; збільшення міжнародних резервів; реалізація заходів щодо стимулювання підвищення довіри до банківської системи; підвищення прозорості діяльності Національного банку України тощо.

Проведене дослідження дозволяє навести такі висновки:

– стрімкий ріст споживчої інфляції до рівня 26,6% у 2022 році пов'язано здебільшого з наслідками військових дій на території України: порушенням ланцюгів постачання, руйнуванням виробництв та пов'язаним з цим скороченням пропозиції товарів та послуг і збільшенням витрат суб'єктів господарювання, а також перенесенням на ціни коригування офіційного курсу гривні до долара США;

– заходи щодо управління ризиками з боку НБУ включатимуть 4 етапи: аналіз глибокої економічної кризи, стабілізація, повоєнне відновлення економіки та стале економічне зростання;

– у подальшому для України перспективною можливістю для стабільного розвитку національної економіки може бути створення зони вільної торгівлі з ЄС та пов'язані з цим зміни у багатьох напрямках (законодавче забезпечення, відповідність стандартів та вимог до продукції, розробка відповідних механізмів грошово-кредитної політики тощо).

Список використаних джерел:

1. Сірко Є.-О. Т., Лобозинська С.М. Особливості застосування інструментарію монетарної політики НБУ в умовах воєнного стану. Фінансовий бізнес в Україні та світі: маркетингові особливості та закономірності: Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (13 жовтня 2022 р., м. Львів, Україна). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 33–35.

2. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Рада Національного банку України. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk>.

3. Інфляційний звіт (січень 2023). НБУ. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Inflation_Report_for_Experts_pr_2023-Q1.pdf?v=4

4. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

5. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Грудень 2022 року. НБУ. 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2022-12.pdf?v=4

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
7. Проміжна скорочена консолідована фінансова звітність за період, що закінчився 30 вересня 2022 року. НБУ. 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBU_2022_cfs_9M.pdf?v=4
8. Танасієнко Н., Заболотна С. Грошово-кредитна система в Україні: проблеми і перспективи розвитку на тлі війни. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. Том 1. С. 108–112. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5\(1\)-17](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5(1)-17)
9. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022 року. НБУ. 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4
10. Разумова Г.В., Оскома О.В., Перетятко К.О. Інвестиційна діяльність в Україні та її вплив на національну економіку. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2 (68). С. 35–41. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2\(68\)-35-41](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2(68)-35-41)
11. Хамініч С.Ю. Інституціональні засади економічної безпеки України в умовах війни. *Інтернаука. Серія: Економіка*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-2-8626>
12. Rybalchenko L., Ryzhkov E., Ohrimenco S. Modeling economic component of national security. *Philosophy, economics and law review*. Vol. 1. № 1. P. 25–36. DOI: <https://doi.org/10.31733/2786-491X-2021-25-36>

References:

1. Sirko E.-O. T., Lobozyńska S. M. (2022). Osoblyvosti zastosuvannya instrumentarii monetarnoi polityky NBU v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of the application of the NBU's monetary policy toolkit in the conditions of martial law]. Proceedings of the *Financial business in Ukraine and the world: marketing features and regularities (October 13, 2022, Lviv, Ukraine)*. Lviv: LNU named after Ivan Franko, pp. 33–35. (in Ukrainian)
2. NBU (2022). Osoblyvosti zastosuvannya instrumentarii monetarnoi polityky NBU v umovakh voiennoho stanu [Basic principles of monetary policy during martial law]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk> (in Ukrainian)
3. NBU (2023). Infliatsiynyi zvit (sichen 2023) [Inflation Report (January 2023)]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Inflation_Report_for_Experts_pr_2023-Q1.pdf?v=4 (in Ukrainian)
4. Ofitsiine Internet-predstavnytstvo Natsionalnoho banku Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua> (in Ukrainian)
5. NBU (2022). Monetary and credit and financial statistics. December 2022 [Hroshovo-kredytna ta finansova statystyka. Hruden 2022 roku]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2022-12.pdf?v=4 (in Ukrainian)
6. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
7. NBU (2022). Promizhna skorochna konsolidovana finansova zvitnist za period, shcho zakinchyvsia 30 veresnia 2022 roku [Interim condensed consolidated financial statements for the period ended September 30, 2022]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBU_2022_cfs_9M.pdf?v=4 (in Ukrainian)
8. Tanasiienko N., Zabolotna S. (2022). Hroshovo-kredytna systema v Ukraini: problemy i perspektyvy rozvytku na tli viiny [Money and credit system in Ukraine: problems and development prospects on the background of the war]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii: «Ekonomiczni nauky»*, no. 5 (1), pp. 108–112 (in Ukrainian)

9. NBU (2022). Zvit pro finansovu stabilnist. Hruden 2022 roku [Report on financial stability. December 2022]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4 (in Ukrainian)
10. Razumova H.V., Oskoma O.V., Peretiatko K.O. (2022). Investytsiina diialnist v Ukraini ta yii vplyv na natsionalnu ekonomiku [Investment activity in Ukraine and its impact on the national economy]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 2 (68), pp. 35–41. (in Ukrainian)
11. Khaminich S. (2023). Instytutsionalni zasady ekonomichnoi bezpeky Ukrainy v umovakh viiny [Institutional principles of economic security of Ukraine in the conditions of war]. *Internauka. Serii: Ekonomika*, no. 2. Available at: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/1677761081215.pdf> (in Ukrainian)
12. Rybalchenko L., Ryzhkov E., Ohrimenco S. (2021). Modeling economic component of national security. *Philosophy, economics and law review*, vol. 1, no. 1, pp. 25–36. Available at: https://phelr.dduvs.in.ua/?page_id=1499